

PAPER DETAILS

TITLE: Örgüt Teorisinde Parsons`cu İsvselcilik ve Gerilim Yönetimi

AUTHORS: Ahmet YILDIRIM

PAGES: 153-167

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/823433>

Örgüt Teorisinde Parsons'cu İşlevselcilik ve Gerilim Yönetimi

Parsons' Functionalism and Tension Management in Organizational Theory

Ahmet YILDIRIM

Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İ.İ.B.F. İnsan Kaynakları Yönetimi
ahmet.yildirim@sdu.edu.tr

ORCID Numarası|ORCID Numbers: 0000-0002-1208-071X

Öz

Sosyoloji biliminin temel kuramlarından olan İşlevselcilik, ilk olarak Comte, Spencer ve Durkheim'in ve Antropolog Bronislaw Malinowski'nin çalışmalarında yer almaya başlamıştır. Amerikan Sosyoloji geleneğinde bütüncül toplum anlayışını ön plana çıkararak işlevselciliği bir sistemler analizi biçiminde değerlendirilmesi gerektiğini düşünen T. Parsons, işlevselci kurama çok ciddi katkılar sağlamıştır. T. Parsons'ın işlevselci kuram anlayışının temelinde işlev, denge, sistem, yapı ve aktör gibi kavramlar yer alır. Bu kavramlar, birbiri ile bağlantılı olarak her biri kendi işlevini yerine getiren kurumlardan oluşan sistem ve bunların içerdiği alt sistemlerden meydana gelen yapıların bir denge içerisinde varlığını sağlayıp çeşitli mekanizmalar aracılığıyla kendi devamlılığını sağlaması şeklinde kurgulanmıştır. Parsons, işlevsel gerekliliklerin sağlanmasının bütüncül fonksiyonu aracılığı ile mümkün olacağını öngörmektedir. Parsons bütüncül kavramı ile ilişkilendirdiği aslında "**gerilim yönetimi**" kavramıdır. Parsons'un gerilim yönetimi ile sosyolojik duruşunu teyit ederken, kavramla toplumsal düzene dair bir göndermeyi de içermektedir.

İşlevselci kuram, örgütleri nesnel olgu olarak kabul etmekte örgütü çevresiyle olan karşılıklı ilişkileri düzeyinde incelemektedir. Parsons örgüt kuramlarının temel amacının "örgütün faaliyet gösterdiği ortama uyumunu, örgüt içi yapılar, süreçler ve karar verme ve son olarak örgütün sosyal sistemin bütünlüğü içinde yer alan diğer örgütlerle uyumunu" incelemek olduğunu ifade etmiştir.

Bu çalışmada Parsons'un işlevselci kuramındaki yeri, Parsons'un işlevselci yaklaşımının örgüt kuramındaki karşılığı, Parsons'un işlevselci kuramdan hareketle temellendirdiği gerilim yönetimi kavramının örgüt kuramlarına uzantıları incelenmektedir. Örgüt teorisi açısından Parsons'un işlevselciliği ve bu çerçevede Parsons'un öne çıkardığı işlevsel bütüncül kavramından gerilim yönetimi anlayışının sınırlarını belirlemek amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Örgüt Sosyolojisi, Örgüt Kuramı, İşlevselcilik, Gerilim Yönetimi, T.Parsons

Abstract

Functionalism, one of the fundamental theories of the science of sociology, first began to take part in the works of Comte, Spencer and Durkheim and the anthropologist Bronislaw Malinowski. In the American Sociological tradition, T. Parsons, who thought that the functionalism should be evaluated in the form of systems analysis by emphasizing the whole society understanding, made very serious contributions to functionalist theory. On the basis of the functionalist theory of T. Parsons; functions such as function, balance, system, structure and actor. These concepts are constructed in relation to each other by providing the existence of structures consisting of institutions which perform their functions and the sub-systems consisting of them in a balance and providing their own continuity through various mechanisms. Parsons predicted that the provision of functional requirements would be possible through the integration function. The concept of "tension management", which Parsons associates with the concept of integration, also includes a reference to the concept and social order, while confirming Parsons' sociological standpoint with tension management.

Functionalist theory; accepts organizations as objective facts and examines the relationship between the organization and its environment. Parsons stated that the main aim of the organizational theories was to examine the harmony of the organization to the environment in which it operates, internal structures, processes and decision-making, and finally the harmony of the organization with the other organizations within the integrity of the social system.

In this study, Parsons place in functionalist theory, Parsons functionalist approach in the theory of organization, Parsons functionalist theory based on the extension of the concept of tension management of organizational theories are examined. In terms of organizational theory, Parsons's functionalism and the functional integration of Parsons in this context are aimed to determine the limits of the tension management approach.

Key Words: Organizational Sociology, Organizational Theory, Functionalism, Tension Management, Parsons.

Giriş

İşlevselci kuram, temelde toplumun somut bir varlık olduğu ve bu varlığın temel amacının sosyal düzeni sağlamak ve sürdürmek olduğu görüşüne dayanmaktadır. İşlevselci kuram örgütleri nesnel olgu olarak kabul edip, örgütü çevresiyle olan karşılıklı ilişkileri düzeyinde incelemektedir ve örgütsel faaliyetin yapısını ve denetimini sağlayacak kavramlar ve modeller üzerinde durur. Doğa bilimlerinden etkilenen işlevselciler, örgütsel dünyada, düzenlilikler ve ilişkiler ortaya koyup onları öngörme ve denetim altına almayı hedeflemektedir. Literatürde kendisine yer bulan beşeri ilişkiler yaklaşımı, sistem teorisi ve durumsallık yaklaşımı işlevselci kurama dair ilişkili yaklaşımlar olarak değerlendirilmektedir. Sargut'a göre, İşlevselci kuramın temel varsayımı ve çabası, meta bir kurama dönüşme yolundaki iradesi olmuştur. Bu açıdan İşlevselcilerin tüm olguları açıklayabilen, genel bir yasa koyucu bir kuram oluşturma çabası, kurama dair çalışan tüm aktörlerin ulaşmaya çalıştığı bir hedef olmuştur¹.

İşlevsel çözümlemenin toplum yapıları arasındaki ilişkilere uygulanış şeklini bir düzene koymak ve formülleştirmek için R.Merton "açık" ve "gizil" işlevler arasında kavramsal bir ayrım önerisi getirmiştir. Merton'a göre açık işlevler, örgütlerin açıklanan amaçları ya da görevlerini, gizil işlevler ise, örgütlerin faaliyetlerinden doğan sonuçlarını içermektedir². Bunun yanı sıra örgüt kuramcıları işlevselci kurama bazı eleştirilerde getirilmişlerdir. Bu eleştirilerin başında, kuramın içeriğinin nicel bir yöntem ve verilerle ne düzeyde doldurulacağının belirsizliğidir. Bunun yanı sıra işlevselci kuram, örgüt teorisi açısından toplumsal değişmeyi, toplumsal yapı ve değişme süreçlerini etkileyen güç olgusunu çözümlemede başarısız olduğuna dair eleştirilmektedir³. Pfeffer ve Salancik örgüt içi güç dağılımına yönelik olarak işlevsel kuram perspektifinde güç ve güç farklarının, örgütlerin çevreye uyumlarında bir değişken olarak değerlendirilmesi gerektiğini düşünmektedirler⁴.

Talcott Parsons, örgüt kuramlarının temel amacının “örgütün faaliyet gösterdiği ortama uyumunu, örgüt içi yapılar, süreçler ve karar verme ve son olarak örgütün sosyal sistemin bütünlüğü içinde yer alan diğer örgütlerle uyumunu” incelemek olduğunu ifade etmektedir⁵. Yıldırım'a göre işlevselci kuram da metodolojik olarak Weber Sosyolojisinin önemli kavramlarından olan "anlama" ihmal edilerek pozitivist öne çıkarılmış ve nesnel veriler elde edilerek pozitivist anlayışa göre incelemek temel eğilim haline gelmişti⁶.

Kuramsal bir çalışma olması nedeniyle alanyazın taramasına dayalı olarak gerçekleştirilen bu çalışmada, Parsons'un işlevselci kuramdaki yeri, Parsons'un işlevselci yaklaşımının örgüt kuramındaki karşılığı, Parsons'un işlevselci kuramdan hareketle temellendirdiği gerilim yönetimi kavramının örgüt kuramlarına uzantıları incelenmektedir. Örgüt teorisi açısından Parsons'un işlevselciliği ve işlevsel bütünleşme anlayışı ile bu çerçevede Parsons'un öne çıkardığı gerilim yönetimi anlayışının kapsamını belirlemek amaçlanmaktadır.

¹ Sargut, 2010:43.

² Moore, 1997:350.

³ Sargut, 2010: 44.

⁴ Pfeffer ve Salancik, 1978.

⁵ Yıldırım, 2002: 162

⁶ Yıldırım, 2002: 162.

Parsons'cu işlevselcilik ve gerilim yönetimi konusu, ağırlıklı olarak örgüt sosyolojisi disiplini içerisinde değerlendirilmiştir. Bu çalışma ile öngörülen kurumsal analizin daha sonra yapılacak çalışmalarla destekleneceği varsayılmaktadır.

İşlevselci Kuram

Klasik sosyolojinin temel kuramlarından olan işlevselcilik akımı, Sosyolojide ilk olarak Comte, Spencer ve Durkheim'in çalışmalarında ve Antropolojide Bronislaw Malinowski'nin yazılarında değerlendirilmeye başlamıştır.

İşlevselcilere göre toplum, ayrı ayrı çalışan, ancak bir bütün olarak faaliyet gösteren parçalardan oluşur. Bu açıdan işlevciliğin kökenleri, 19.y.y.'da Biyolojide sağlanan gelişmelerle yakından alakalı olduğu ifade edilebilir. İşlevselciler toplumun yapısını, biyoloji ile analoji kurarak bir organizmaya benzetmişlerdir. Bu anlamda her bir unsurun toplumsal zeminde sahip olduğu işlev, denge ve uyum süresince devam ederken tüm unsurlar sistem üzerinden düzene katkı sağlar. İşlevselcilere göre toplum, birbiriyle karşılıklı ilişki ve etkileşim halinde olan ve bu etkileşim halindeki parçaların sistemin bütünü için hayati işlevlere sahip olduğu sistemli bir bütündür⁷. İşlevselciler toplumu hiç bir kısmının bütünden ayrı olarak düşünölemeyeceğini ve her bir kısmın birbirleri ile ilişkisi bağlamında teşekköl ettiğini tasavvur etmektedirler. Bu algı, bütünün herhangi bir kısmındaki değişim sistemin diğer kısımlarında dengesizliğe, bütünde ise sistemin yeniden düzenlenmesine yol açar.

Toplumsal sistem bağlamında bütünleşme ve dayanışma üzerine sosyolojisini oluşturan Durkheim, pozitivist, işlevselci ve determinist sosyolojinin kurucusu olarak kabul edilir⁸. E. Durkheim (1858–1917) "*Toplumbilimsel Yöntemin Kuralları*" isimli kitabında, toplumsal bir olgunun işlevinin, toplumsal açıdan faydalı sonuçlar doğurması nedeniyle toplumsal olduğunu ifade etmiştir. Her ne kadar işlevselcilik, Durkheim tarafından sistemleştirilmiş bir kuram olarak bilinse de, hala inançlarından ödün vermemiş bir işlevselci olarak bilinen Parsons ve adı işlevselciliğin formüleştirmesi ile anılan Merton tarafından da ciddi katkılar yapılmıştır. Durkheim'in çağdaşı olan M.Weber, toplumu organik bir bütünsellikte ve işlevlerin toplamı olarak değerlendirmiştir. Weber işlevselciliği organik bir bütün içindeki unsurların gördükleri iş ve yaptıkları etki bakımından diğer unsurlarla karşılıklı bağıllık ve etkileşim içinde olduğunu varsayarken, işlevselciliği tümel/açıklayıcı değil, betimsel/yorumlayıcı bir tarzda kullanır. Durkheim ise, "işlevin" iki anlamda kullanılabileceğini düşünmektedir. Durkheim işlevle öncelikle bağımsız toplumsal süreçlerin bütününe vurgularken, diğer anlamda, sürekli tekrarlanan süreçlerin ihtiyaçları karşılamak için birbirleriyle olan ilişkisini öne çıkarmıştır. Durkheim bu süreçleri sindirim, solunum gibi organizmanın gereksinimlerine benzetmektedir⁹. İşlevselci paradigma biyolojik sistem modellerinden etkilenmiş ve toplumu bir sistem olarak kabul ederek kuram oluşturmak için sınıflandırmayı kullanır. Bu bağlamda

⁷ Yücedağ, 2015:128.

⁸ Wallace ve Wolf 2012: 44.

⁹ Durkheim, 2006.

sınıflandırma, sistemi oluşturan öğelerin bütüne yaptıkları katkının anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır¹⁰.

İşlevselcilik, yirminci yüzyılın ilk yıllarında Kıta Avrupası sosyoloji geleneğinde ciddi bir karşılık bulamamıştır. Ancak II. Dünya Savaşından sonra, Amerikan Sosyolojisinde bütüncül toplum anlayışına atıf yaparak yeniden kendine güçlü bir vasat bulmaya başlamıştır. Dönemsel anlamda hâkim olan görüş çerçevesinde Talcott Parsons, işlevselciliği bir sistemler analizi biçiminde tasavvur edilmesi gerektiğini önermiştir. Parsons, döneminin etkili sosyoloji paradigmasına karşı tutarlı bir toplum teorisi geliştirmesi ile Amerikan sosyologları içerisinde farklılaşırken, Avrupa'da Marx'ın sosyolojik teorisinin yoğun etkilerinin görüldüğü bir ortamda Amerikan temel değerlerine ciddi atıflar yapmıştır. Parsons Sosyolojisi, temelde sınıf çatışması, sınıf mücadelesi ile ilgili Marksist terminolojinin başat argümanlarının açık biçimde karşısındaydı¹¹. Parsons'a göre, toplumsal sistemdeki sorunların çözümü, Marksist terminolojinin temel savlarından ziyade, Durkheim'ci bir yaklaşımla ahlaki değerleri, toplumu bir araya getirecek düzeyde işlevsel kılmaktan geçmektedir. Bu bağlamda T. Parsons, Amerikan Sosyolojisinin ağırlıklı bireyci olan sosyal psikolojik teorisinden, savaştan sonraki bütüncül, anti-psikolojik bakış açısına geçişin başlıca figürü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Amerikan Sosyoloji Derneği Başkanı seçildiğinde işlevselciliğin savunmasını yapan Kingsley Davis, 1959'da yayınladığı "*Sosyolojide ve Antropolojide Özel Bir Yöntem Olarak İşlevsel Analiz Miti*" isimli çalışmasında, parçaları bütünlü ya da parçaları birbiriyle ilişkilendirmeye yarayan bir kurguyla tüm sosyal bilimler disiplinleri için işlevselciliği kritik önemde bir yöntem olduğunu iddia etmiştir¹². İşlevselcilere göre toplum, parçanın bütünden ayrı olarak anlaşılamayacağı ve birbirleri ile ilişkili kısımlardan oluşan bir sistemdir. Dolayısıyla bir unsurdaki değişim, sistemin diğer kısımlarında dengesizliğe ve bir ölçüde de bir bütün olarak sistemin yeniden düzenlenmesine yol açar.

İşlevselcilik terminolojisinde genel ve normatif işlevselcilik olmak üzere temelde iki kategorik bir ayırım yapılmıştır. Normatif işlevselcilik, daha çok Parsons'un görüşleri ile ilişkilendirilir. Parsons işlevselciliğinde "ortak değer unsurlar"ı toplumsal birlik ile uyumun temeli olarak kurgulanmış ve toplum birbirine bağlı parçalardan oluşan bir sistem şeklinde tanımlanmıştır¹³. Normatif işlevselcilik de ortak değerlerin denge halindeki bir toplumsal sistemin korunmasına yaptığı katkı öne çıkarılmaktadır. Normatif işlevselcilik, Durkheim'in ortak değerler aracılığıyla bütünleşmiş toplum anlayışının, Weber'in bireysel ve kolektif olan ve toplumsal denetime katkıda bulunan toplumsal roller, toplumsal süreçler, toplumsal normlar ve kurumların işlevselci çözümlemedeki konumunu vurgulayan eylem teorisiyle bir sentezini yapmaya çalışmaktadır¹⁴. Dolayısıyla normatif işlevselcilik Parsons'un çıkış noktası olduğu kadar zorunlu istikametini de belirlemiştir.

Genel işlevselcilik, unsurların işlevsel bütünleşmesini temel düzeyde değerlendirerek, çatışan değerlerin işlevsiz sonuçlarını sıklıkla tartışmaktadır. Swingewood bu görüşten hareketle

¹⁰ Abrahamson, 1978.

¹¹ Swingewood, 1998:270.

¹² Swingewood, 1998:270.

¹³ Swingewood, 1998:275.

¹⁴ Swingewood, 1998:275.

genel işlevselcilik ile normatif işlevselciliğin yapısal olarak birbirinden ayrıştırılamayacağını, aralarında sadece derece farkı olduğunu, özellikle sosyal bütünleşme üzerindeki rolleri itibarıyla birbirine indirgenemeyeceğini ifade etmektedir¹⁵.

Parsons ve İşlevselci Kuram

1902–1979 yılları arasında yaşamış olan Amerikalı sosyolog Talcott Parsons, Durkheim ve Weber'in çalışmalarını kendi bakış açısından yorumlayarak yeni bir işlevsel bakış açısı geliştirmiştir.

Parsons, "Toplum"u çevresiyle ilişki içinde bir sistem olarak kendi kendine yetmenin en üst seviyesine erişen bir çeşit sosyal sistem olarak tanımlar. Toplum 'kendi kendine yetmek' tanımlaması, kişilik sistemi, kültürel sistem ve davranışsal organizma gibi alt sistemlerle ve çevresiyle ilişkisi üzerindeki kontrolü ve içsel uyumunun dengeli bir bileşen oluşturabilmesi anlamına gelir¹⁶.

Parsons işlevselciliğe dair görüşlerini oluştururken, Durkheim, Spencer, Weber, Freud, Malinowski ve Radcliffe Brown'dan etkilenmiştir. Parsons, Malinowski'den kurumlar, Spencer'dan evrim, Freud'tan motivasyon düşüncesi ve Durkheim'dan da kurumlar ve değerleri alarak işlevselciliğe dair yeni bir yorum ortaya koymuştur. Ayrıca Kıta Avrupası kaynaklı birçok kavramın Amerikan entelektüel camiası tarafından dikkate alınmasını sağlayarak işlevselciliğin sosyoloji literatüründe önemli bir figür haline gelmesini sağlamıştır.

Parsons ilk olarak 1947'de Amerikan Sosyoloji Derneğine gönderdiği "*Sosyolojik Kuramın Konumu*" isimli makalesinde işlevselciliğin sosyolojik yönüne dikkat çekerken, 1951'de yayınlanan "*Toplumsal Sistem*" isimli kitabıyla işlevselciliğe dair görüşlerini temellendirmiştir.

Talcott Parsons'ın kuramının temelinde işlev, denge, sistem, yapı ve aktör gibi kavramlar yer alır. Bu kavramlar, birbiri ile bağlantılı olarak her biri kendi işlevini yerine getiren kurumlardan oluşan sistem ve bunların içerdiği alt sistemlerden oluşan yapıların bir denge içerisinde varlığını sağlayıp çeşitli mekanizmalar aracılığıyla kendi devamını sağlaması şeklinde kurgulanmıştır.

Parsons'un fikri olgunlaşmasında M.Weber'in ciddi katkıları olmuştur. Weber'in Parsons üzerindeki etkilerini, "*Toplumsal Eylemin Yapısı*" (*The Structure of Social Action*, 1937) kitabında yer verdiği bölümlerde de görmek mümkündür. Swingewood, Parsons'un 1930'lu yılların başlarında yaptığı çalışmalara dayalı olarak anti-faydacı, iradeci bir eylem teorisinin geliştirilmesi dışında işlevselci bir bakış açısına sahip olmadığını da düşünmektedir¹⁷. Toplumsal Eylemin Yapısı isimli eserinde Parsons'un Vilfredo Pareto, Alfred Marshall ve Emile Durkheim'a da dair önemli değerlendirmeleri vardır. Bu çalışma Parsons'un ifadesiyle "kariyerindeki en büyük dönüm noktasıdır"¹⁸. Kitabın temel varsayımı, adından da anlaşılacağı gibi eylem teorisidir ve Parsons söz konusu çalışmasının amacını, "toplumsal

¹⁵ Swingewood, 1998:275.

¹⁶ Parsons, 1966:9.

¹⁷ Swingewood, 1998:269.

¹⁸ Poloma, 1993:148.

eylemin yapısı, sosyal bilimlere sistematik bir katkı, sosyal fenomenin bilimsel analizinde temel bir değişime neden olan teorik sistemin gelişme sürecinin de analizidir" şeklinde açıklar¹⁹.

Parsons ve Eylem Sistemi

Eylem teorisi, sosyoloji literatüründe Max Weber tarafından kurulduğu kabul edilmektedir. Weber "eylem" kavramını sadece soyut terimlerle açıklamakla kalmamış, eylemin boyut ve içeriğini ampirik araştırmalarla da desteklemiştir. Talcott Parsons ise, Weber'in etkisiyle "istençli (voluntary) eylem teorisi" hakkında yaptığı çalışmalarla teorinin muhtevasını genişletirken, genel bir toplum kuramına ulaşmaya çalışmıştır²⁰. Ona göre değer sistemi kurumsallaşmış bir sistemdir. Dolayısıyla eylem de nesnel ve öznel bakımdan kurumsallaşmıştır.

*"Eylem teorisinin temel varsayımı, eylem sistemlerinin yapısının, kültürel anlamının kurumsallaşmış (toplumsal ve kültürel sistemlerde) ve/veya içselleşmiş (kişiliklerde ve organizmalarda) kalıplarından meydana gelmesidir"*²¹.

1930'ların Amerika'sında, ekonomik krizin toplumsal yapıyı derinden sarstığı bir dönemde Parsons, "eylem teorisi" ile temel değerlere toplumsal sistem açısından duyulan ihtiyacı vurguluyordu. O'nun değerlere dair bu kadar açık davet sergilemesi, baskın bir ideoloji görünümündeki marksist teoriye de bir meydan okumaydı. Parsons, marksist teorinin gündeme taşıdığı sınıfsal terminolojiye karşı da değerlerin bütünleştirici rolünü öne çıkarmıştır. Bu çerçevede Parsons, eylem sistemini kullanarak toplumların nasıl yapılandığını ve nasıl uyumlu bir halde bulunduğunu açıklamaya çalışmıştır. Parsons eylem kuramı ile bir bakıma bireysel eyleme katkıda bulunan durumsal etkileri de öne çıkarmaya çalışmıştır. Ancak, eylem kuramı ile asıl vurgulanan insan ilişkilerini düzenleyen ve onlara rehberlik eden toplumsal değerler ve normlardır. Parsons, *Toplumsal Eylemin Yapısı* isimli kitabında Weber'in "rasyonel eylem" kavramına belirleyici bir şekilde yer verse de, kuramın ağırlık noktası Weber'in aksine eylemden ziyade "yapıya" doğru evrilmiştir. T.Parsons yapıyı, birbirinin içine girmiş ve birbirinden bağımsız parçalarının oluşturduğu bir sistem olarak kavramsallaştırmıştır. Bireylerin toplum içindeki konumlarını, onların rollerinin belirlediğini düşünen Parsons, toplumsal sistemin kaynağını insanlar arasındaki karşılıklı etkileşimin oluşturduğunu ve bu bağlamda toplumsal yapıların en önemli biriminin "rol" olduğunu ifade ederken, toplumun rolden beklentisini, kalıp değişkenlerle açıklamaya çalışmıştır²². Buna mukabil Parsons'un vurguladığı kalıp değişkenler, belirli şekillerle bir araya gelerek, bireyi kendi kültürüne ve sosyal sistemine yönelten temel alternatiflerdir.

Parsons'da sosyal eylemin unsurları;

-Birbirleriyle etkileşim halinde birey,

-Grup düzeyinde aktör,

¹⁹ Parsons,1949:43.

²⁰ Segre, 2012: 12.

²¹ Parsons, 1961:342.

²² Omay, 2009:273.

-Ekonomik ya da siyasi kurum olarak araç

-Kültürün şekillendirdiği amaçtır.

Bu bağlamda sosyal eylem araç ve araçlara yönelimli, aktörlerin ilişki içerisinde olduğu fiziksel ve sosyal varlıklara bağlı şartlarda tezahür eder ve normlar tarafından düzenlenir. Burada ifade edilen norm ise, toplum tarafından uygun görülen ve kabul edilebilir sayılan amaçlar ve araçlar ile ilgili boyuttur. Parsons'a göre toplumsal düzenin korunabilmesi ile değer kalıplarının bireyler tarafından içselleştirilebilmesi arasında çok yakın bir ilişki söz konusudur. Bu bağlamda kategorik toplum ayrımı çerçevesinde sosyal eylemleri de bu ayrıma göre konumlandırabileceğini düşünmektedir²³.

Parsons toplumları, geleneksel ve modern toplum şeklinde kategorik olarak ikiye ayırarak incelemiştir. Bunlar;

Geleneksel Toplum: Grup dinamiği, duygusal bağlılık, değerlere ekstra değer yüklenmesi, organik dayanışma ve küçük grupların var olduğu toplum tipidir. En belirgin örnek ailedir.

Modern Toplum: Bireysel amaç ve fonksiyonel dayanışmanın hâkim olduğu toplum tipidir. Araçsal ve ödeve dayalı değerler hâkimdir. İşletmeler bu bağlamda bir modern toplum örneği olarak verilebilir.

C.Wright Mills 1959 'de yazdığı *Sosyolojik İmgelem* isimli eserinde Parsons'u normatif düzene dair temel bazı kabulleri açıklamakta yetersiz kaldığına dair eleştirmiştir. Örneğin, Parsons'un toplumsal sistemin temeli olarak kabul ettiği "normatif düzen"i nihai olarak, bütün toplumlarda bazı bireylerin hangi gerekçe ile karar alma hakkını kullandığı, bazılarının da bu kararlara neden uyduğu şeklindeki basit olguyu açıklayamadığına işaret etmektedir. Ancak Parsons, toplumsal düzeni açıklarken, aynı zamanda istikrarsızlığa ve dağınıklığa yol açabilecek öğelerde odaklanması ise, teorisi açısından anlaşılabilir bir konumdadır.

Parsons'un Genel Sistem Kuramı

Talcott Parsons bir sistem kuramcısıdır ve kuramı bir bakıma geleneksel işlevselcilikten genel bir sistem modeline geçiş olarak değerlendirilebilir. Parsons'un sosyolojisinin temelinde sistem kavramı vardır ve eylem kuramı ile sistemi birleştirmiştir. Parsons sistemin birey/özne karşısındaki hâkim pozisyonunu vurgularken, kapalı bir sistem anlayışını önerme eğilimindedir. Hatta toplumu bir sistem olarak gören anlayış, en ayrıntılı biçimde Parsonsçu işlevselcilikte kendisine yer bulmuştur. Parsons, toplum ve canlı organizma arasında benzerlik görmektedir. Diğer bir ifade ile, o'na göre toplum yaşayan sistemlerden bir tanesidir. Sistem benzer yönelim içinde birleşmiş, müteakabiliyet ilişkisi barındıran bütünselliktir.

Sistem, kendisini diğer sistemlerden ve çevresinden ayıran belli sınırlar ve özellikler yoluyla tanımlanabilir. Sistem, öğeleri ve dış çevreden istenen görevleri yapmak ve karşılaştığı

²³ Omay, 2009:274.

gerilimlerle uğraşmak için işlemler kümesine ve içyapıya sahiptir. Parsons'a göre; işlevselci kuram için kritik öneme sahip sistemin bazı özellikleri vardır. Bunlar:

- 1- Sistemi oluşturan alt sistemler vardır ve bu alt sistemler kendi aralarında ve sistemin bütünüyle mütakabiliyet ilişkisi içerisinde.
- 2- Sistemlerde unsurların mütakabil olarak iç bağımlılığı ve düzenliliği önem arz eder.
- 3- Sistemler kendi düzenini sürdürme ve dengelerini koruma eğilimindedirler.
- 4- Bütünleşme iradesi bir sistemin denge durumu için gerekli temel bir süreçtir
- 5- Sistemler kendi çevrelerinin sınırlarını korurlar.
- 6- Sistemler durağan bir karakter gösterebilir.

Parsons'a göre toplum kendi kendine yeterli olan sistemdir. Toplum, uzmanlaşmış sistemlerden ve bunların alt sistemlerinden oluşur ve tüm alt-sistemler bazı temel gereksinimleri için diğer sistemlere ihtiyaç duyar²⁴.

Parsons "The Social System" adlı eserinde analitik olarak bundan ayrılabilen kişilik ve kültür sistemleriyle toplumsal sistemin bağlantılarını kuran, karmaşık bir toplum modeli kurmaktadır. Ayrıca toplumsal eylemi, yukarıda işaret edilen üç alt sistem içinde değerlendirmeye çalışmıştır. Bu alt sistemler sosyal sistem, kültürel sistem ve kişilik sistemidir. O'na göre bu üç sistem kendi içinde ilişkili, kimi zaman da benzerlik arz eden tarafları olan ve dahi birbirini çoğu kez tamamlayan unsurlardır. Parsons üç alt sisteme daha sonradan davranışsal organizmayı eklemiştir. Parsons'a göre bilgilerin öğrenilmesiyle yerleşik norm ve değerlerin içselleştirilmesinin bileşimi manasına gelen toplumsallaşma, biyolojik yeniden üretimin yanısıra, toplumsal sürekliliği sağlayan süreçtir. Freud'un yaklaşımının farklı bir boyutunu benimseyen Parsons, kişilik oluşumu ve farklılaşmasının psikodinamik karmaşıklıklarını incelemektedir²⁵.

Parsons, toplumsal sistemlerin varlığını sürdürebilmeleri için her toplumda yaptırılması gereken şeyleri, sistemin korunması açısından zorunlu olan genelleşmiş koşulları gösteren işlevsel ön gereklilikleri geliştirmiştir. Bunlar, bireyin çevresiyle ilişki kurması koşulu, rol farklılaşması, iletişim ve etkileşim, ortak hedefler, araçların normatif düzene sokulması, duygusal tavırların kontrol altında tutulması, sosyalleşme ve sosyal denetimdir. Parsons'a göre toplumların sosyalleşme biçimleri ve iletişim kanalları olmalıdır. O'na göre bu kanallar olmazsa bir topluluğu toplum olarak değerlendirilebilmesi mümkün değildir²⁶.

Genel Sistem Kuramında İşlevsel Gereklilikler:

Parsons, toplumsal sistemi açıklamak üzere işlevsel gereklilikler için bir şema kullanır ve bu şemanın her sistem için geçerli olduğunu ifade ederken, işlevsel gerekliliklerin sistemin

²⁴ Swingewood, 1998:350.

²⁵ Moore, 1997:327-368.

²⁶ Swingewood, 1998:273.

varlığını sürdürmek adına alt sistemlere yüklediği görevler ile bunların toplumsal anlamda bireyleri güdüleme öğeleri haline gelip gelmemesidir²⁷.

Parsons, toplumsal eylemin alt sistemler ile iç içe geçmiş bir yapıda bulunsalar da, öznel olarak belirgin farklı temel işlevlere sahip olduklarını ifade etmiştir. Bu işlevlerin tanımlanması ile Parsons'un meşhur "AGIL", "LIGA" ya da "GAIL" olarak ifade ettiği sıralama oluşmaktadır.

Bu unsurlar;

Adaptasyon/Uyum (Adaptation): Sistemin ihtiyaçları doğrultusunda değişerek kendi çevresine adapte olması, aynı zamanda çevresini de kendi ihtiyaçlarını sağlama doğrultusunda etkileyip kendisine uydurması gerekliliğini temsil eder.

Hedefe Ulaşma (Goal Attainment): Sistemin tanımlanmış hedeflerine ulaşmasını sağlayacak kaynakların harekete geçirilmesi, sistemin ulaşmak istediği amaçları belirleyerek onlara ulaşmak için yapması gerekenleri niteler.

Bütünleşme (Integration): Sistemin hem kendisini oluşturan parçalar arasındaki, hem de diğer üç işlevsel zorunluluk arasındaki ilişkileri düzenlemesi gerekliliğidir.

Gizilgüç (Latent Pattern Maintenance): Sistemin ihtiyaç duyduğu enerjinin elde edilmesi ve kullanılmasına işaret etmektedir. Bunun yanı sıra sistemin hem bireylerin motivasyonunu hem de motivasyonu yaratan ve besleyen kültürel kalıpları sağlaması, sürdürmesi ve yenilemesi zorunluluğuna işaret eder²⁸. Diğer bir ifadeyle "bir düzen ya da norma göre sistem içindeki eylemin devamlılığının nasıl sağlanacağını gösterir"²⁹.

Wallace sistemi, işler durumda tutabilmek için sistem içinde çeşitli aktörler ya da birimler arasındaki ilişkileri koordine etmek, düzeltmek ve düzenlemek ihtiyacının öne çıktığını, dolayısıyla gizil kalıp unsurunun kritik önemde olduğunu düşünmektedir³⁰. Parsons, "An Outline of Social System" isimli makalesinde "gizillik", salt örüntülerin korunmasına indirgenecek, gerilimlerin giderilmesi ise bu işlevin yerine getirilmesi, kullanılabilecek yöntemlerden biri olarak tanımlamıştır.

²⁷ Ritzer,1996:420.

²⁸ Swingingwood, 1998: 274.

²⁹ Polama,1993:158.

³⁰ Wallace,2004:46.

ADAPTASYON/ UYUM (ADAPTATION) Sistemin değişen çevreye uyum sağlaması	HEDEFE ULAŞMA (GOAL ATTEİNTMENT) Sistemin amaca ulaşma ve amaç belirleme yeteneği
BÜTÜNLEŞME (INTEGRATION) Sistemin parçalarını bir araya getirme yeteneği	GİZİL GÜÇ (Latent Pattern Maintenance) Sistemin yaşamda kalabilme hakkı ve kabulü

Tablo 1: Parsons Modelinde İşlevsel Gereklilikler ve Sistemlerin İşlevleri

Parsons, bu dört unsura işlevsel gereklilikler adını verir ve bunları bir toplumun, grubun ya da bireyin bir eylem sistemi olarak varlığını sürdürebilmesi için çözmesi gereken temel sorunlar olarak nitelendirir.

Alt Sistemler	İşlevler
Sosyal	Bütünleşme
Kültürel	Gizil Güç
Kişilik	Hedefe Ulaşma
Davranışsal Organizma	Adaptasyon

Tablo 2: Genel Eylem Sisteminin Temel Yapısı

Parsons işlevsel gereklilikleri; sistemin kendi veya çevresi ile ilişkisindeki gereksinimler ile bir amaca ulaşmak ve bunun için gerekli araçlarla ilgili olanlar olmak üzere iki gruba ayırmıştır³¹. Muhtemelen Parsons bu ayrımla bir sistemi işlev ve etkileşim bakımından analiz etmede kolaylık elde etmeyi ve daha sistematik bir yaklaşım oluşturmayı hedeflemiş olabilir. Parsons tarafından toplum, işlevsel zorunlulukları yerine getiren kurumların bütünü olarak değerlendirilmiştir. O'na göre uyumu ekonomi sağlarken, amaca yönelmeyi politik kuruluşlar, gizil kalıp korunmasını eğitim, din ve aile, bütünleşmeyi ise yasalar sağlamaktadır.

³¹ Polama,1993:158.

Parsons işlevleri genel eylem sisteminin temel yapısı açısından da değerlendirmiştir. Bütünleşmeyi toplumsal sistem, amaca ulaşmayı kişilik sistemi, gizil kalıp korunmasını kültürel sistem, uyumu ise davranışsal organizma sağlar.

Eylem sistemi için, bütünlük içinde varlığını sürdürebilmek önemli bir sorun olarak gözükmektedir. Bu bağlamda en önemli tehditlerden bir tanesi, sistemi oluşturan birimlerin belirli amaçları ya da farklılıkları doğrultusunda sistemi çözülmeye doğru götürme iradesidir. Toplumsal eylem, kurallar, kurumlar ve normlar tarafından sınırlanmadığı zaman denetimden çıkıp düzenin bozulmasına sebebiyet verebilir. Aslına bakılırsa bu determinist yaklaşım yabana atılacak bir yaklaşım değildir. Çünkü toplumsal eylemin öznel deneyime ve gönüllü yaratıcı eyleme dayandığı, özerk bireyin eylemleriyle hem kendisini ve hem de toplumu yarattığı görüşü, tarafını düzenden yana kullananlar açısından kaygıları anlaşılır kılmaktadır³². Bu bağlamda işlevselci paradigma toplumsal düzenden yana tavır almaktadır. Bu sebeptendir ki eylem sistemi içerisinde sosyal sistemin bütünleşme fonksiyonu Parsons tarafından ön plana çıkarılır³³.

Parsons, işlevsel gerekliliklerin sağlanmasının sosyalleşme aracılığı ile mümkün olacağını öngörmekteydi. Çünkü işlevsel gerekliliklerin çeşitli kurumlarca karşılanması, sistemin devamı ve dengesi için oldukça önemlidir ve toplumun her üyesi içinde bulunduğu toplumsal yapı içerisinde yer alan kurumları, değer ve normları benimsemelidir. Ancak bu yolla sisteme uyum sağlayabilir ve bir sistem olarak toplumun işlerliğine katkıda bulunabilir.

Gerilim Yönetimi

Parsons'un bütünleşme fonksiyonuna dair yaklaşımının izlerini, yaşadığı dönem ve toplumsal şartlar bağlamında değerlendirmek gereklidir. Parsons'un yaşadığı tarih kesitinde ve toplumsal gerçeklikte komünizmin yükseliş eğiliminde olması, Amerikan bireyciliği açısından risk taşıması ile ekonomik gelişmenin bütünleyici koşullara odaklanması ve üretimdeki gelişme ile toplumsal sistemin bütünleşmesinin önünü açtığı düşünülebilir. Bütünleşmeye Parsons'un kuramı bağlamında bu kadar değer verilmesinin nedenleri arasında, kendi kuramsal bütünlüğü kadar pratik bazı gerekçeleri de içerdiği söylenebilir. Parsons'un zikredilen nedenlerden dolayı modelde yer verdiği sosyolojideki temel kavramlardan birisi olan fonksiyonların bölünmesi sonunda ortaya çıkan "bütünleşme" kavramı ile öne çıkarmaya çalıştığı aslında "modelin korunması" ya da diğer ifade ile "gerilim yönetimi" kavramıdır³⁴.

Sosyoloji disiplinde bütünleşme kavramı, toplumu meydana getiren unsurlar arasındaki ahenkli bütünlük, işlevsel birliktelik ya da uyumlu işleyiş olgusunun karşılığı olarak kullanılmaktadır. İşlevselci kuramın başat sosyologlarından birisi olan Durkheim, sosyolojiyi toplumsal bütünleşmenin bilimi olarak görmektedir ve sosyolojisinin ana sorunu, toplumsal bütünleşme sorunu üzerine kurgulanmıştır³⁵. Bunun yanı sıra tüm çalışmaları, toplumsal

³² Sargut, 2010:54.

³³ Parsons, 1971: 5.

³⁴ Swingewood, 1998:74.

³⁵ Furseth ve Repstad, 2011: 74.

bütünleşmenin normatif araçlarını bulmaya, mevcut araçlardan hangilerinin işlevsel, hangilerinin işlevsiz olduğunu anlamaya odaklıdır³⁶.

Toplumu, organizma metaforu ile açıklayan Spencer³⁷, büyüme devam ettikçe toplumda farklılaşmanın da arttığını, toplumu oluşturan ve birbirine benzeyen parçaların farklı niteliklerle farklı görevler üstlenirken, aynı zamanda bir karşılıklı bağımlılık durumu meydana geldiğini, bu düzeydeki evrimsel sürecin ilerlemesi ile de birlikte bütünleşmenin de hız kazandığını belirtmiştir. Fichter³⁸ sosyal bütünleşmenin toplumsal düzen ve yapıyla, eylem ve işlevin bütünleşmesini içerdiğini düşünmektedir³⁹.

Parsons'un gerilim yönetimi kavramı ile sosyolojik duruşunu teyit eden sosyal bütünleşme anlayışı üzerine inşa etmesi tesadüfi bir durum değildir. Ancak gerilim yönetimi ile toplumsal düzene atıf yapılmış olmasına rağmen toplumsal sistemin kendi ihtiyaçlarını görmesini sağlayan yapısal farklılaşma biçiminde de değişim görülmektedir. Toplumsal sistemlerin temel eğilimi denge kurmaya, çeşitli kurumları arasında uyumlu bir denge oluşturmaya eğilimlidir. Ancak bu denge, her zaman istenilen bütünleşme düzeyinde olmayabilir. Toplumlar her ne kadar giderek kaotik yapılarıyla yeni bütünleşme alternatifleri yaratsa da bazen "kötü bütünleşme" karşılaşılan sonuçlardan biridir. Parsons büyük ölçekli sistemler, toplumsal düzen, bütünleşme ve denge konularını değerlendirirken, toplumsal sistemin yapılarını oluşturan karşılıklı ilişki ve etkileşim içindeki birimlerin, o sistemin gelişmesine ve sürdürülmesine hangi araçlarla katkıda bulunduğunu inceleyen bir yapısal işlevsel çözümleme yöntemi de önermiştir. Sistemin parçalarını kontrol altında tutan toplumsal sistemin, bütünleşmeyi sağlama yöntemleri çeşitlidir. Bunun için bazı kurallar koyarak kurumlar bazında ya da bireysel alanda aktörlerin bu kurallara uyması zorunluluğu aşikârdır. Aksi takdirde sistemin işleyişini, diğer bir deyişle dengesini bozacak problemler doğacağından, engelleyici ve cezalandırıcı kural ve kurumlar belirler. Bunlar yasalar ve bunların uygulanmasını sağlayan hukuk normlarıdır.

Sonuç

Sosyolojide kuramsal tartışmaların arkaplanında genel bir toplum kuramına ulaşma çabasının yattığını ileri sürmek olasıdır. Bu düsturda, sosyoloji disiplininde kayda değer bir karşılık bulmuş işlevselcilik özellikle 19. yüzyıldan itibaren literatürde Durkheim, Weber, Parsons gibi sosyologların yaklaşımları ile etkili olmaya başlamıştır.

Gouldner işlevselciliği toplumsal düzenin muhafaza edilmesini hedefleyen bir toplum teorisi olması hasebiyle ideolojik açıdan daha akla yatkın bir kuram olarak nitelendirmiştir. Buna mukabil ayrıcalığın muhafaza edilmesinden yana olan duyguları yansıtmalarının yanında, kaybedecek çok şeyi olanlara kıyasla ideolojik açıdan daha uygun olduğunu belirtmiştir.

Parsons'un özellikle toplumsal sistemlerin genel özelliklerinin belirlenmesinde yarım yüzyıla yakın sahip olduğu merkezi konum dolayısıyla pek çok tartışmanın öznesi ve konusu olmuştur. Özellikle kavramsal modeller kuramı aynı şeyler olarak gördüğü, kendi

³⁶ Özyurt, 2007:95-121.

³⁷ Spencer, First Principles, 1896: 440-445.

³⁸ Fichter, 2004:232.

³⁹ Fichter, 2004: 232.

çalışmalarının da bu yüzden büyük ölçüde tanım ve taksonomilere dayalı ama varsayım üretmeyen bir bütün oluşturduğu eleştirisi yöneltmiştir.

Bir eylem kuramcısı olarak işlevselciliğe çok ciddi katkılar sunan Parsons, işlevselcilikten toplumsal değişim için genel bir sistem kuramına doğru evrilerek eklektik bir bakış açısıyla kuramsal çerçevesini oluşturmuştur.

Parsons'un, işlevselcilikten gelen muhafazakâr eğiliminden dolayı hızlı toplumsal değişimleri konumlandırmakta yetersiz kaldığına dair ortak bir kanaat vardır. Bu algıya bağlı olarak Parsons, işlevselci kuramsal modelini genel sistem kuramına doğru düzeltmeye çalışmış olmakla beraber, yeni yaklaşımı sistem içinde yavaş değişimleri tanımlayabilmekte ancak çok daha radikal ve makro ölçekteki hareketlilikleri açıklayamamaktadır. Dolayısıyla Parsons'un, sistemin zorunluluklarını soyutlaştıran, nesnelleştiren ve yücelten bir bağlamda yaklaşım sergileyen bu bakış açısı ciddi manada eleştirilmiştir.

Giddens⁴⁰ (1999: 78-79), Parsons'un normatif işlevselciliğinin bireylerin toplumsal normatif yükümlülüklerini içselleştirme derecelerini abarttığını düşünmektedir. Parsons'da sosyal sistemin normatif öğeleri değerler sistemidir. Ancak bu hareket noktası, eylem/yapı ikiliği sorunsalını eylem/birey aleyhine çözümsüz bırakmıştır.

İşlevselci kuram, değişimi, gerilim ve uzlaşmazlıkların ürünü olarak değerlendirmiş, çatışmayı ise insani boyutundan soyutlayarak konumlandırmıştır. İşlevselci kuram sosyal bilimler açısından temelde bir metodoloji oluşturamaması, muhafazakarlığın bir ifadesinden öteye geçememesi nedeniyle de eleştirilmiştir. Öte yandan kuram istikrar ve düzen ihtiyacına cevap ararken, yeni bir değişim anlayışı ve sosyal çatışma çözümlemesi sunamamıştır. İşlevselciliğe yönelik artan eleştirilere rağmen ABD'de J. Alexander ve Almanya'da Luhmann, teoriyi Parsons ekseninde yeniden inşa etmeye çalışmışlardır. Ancak J. Alexander genellikle bireysellik, grup dinamikleri, olumsuzluk ve iradecilik kavramlarıyla ilişkili sistemci bir model kurgularken, Luhmann ise nispeten geleneksel sistemler yaklaşımını ayakta tutmaya çalışır, organik benzetmelere yer verir ve genelleşmiş evrimci prensipleri benimsemiştir.

Çatışmacı bir anlayışı benimseyen Luhman, yeni işlevselciliğin temellerini de atmıştır. 20.yüzyılın önemli sosyologlarından olan Luhmann, Parsons'un öğrencisi olmasının yanında, O'nun uzun süre etkisi altında kalmıştır ve düşüncelerinde hocası Parsons'un etkilerini görmek mümkündür. Ancak Luhmann, Parsons'un AGIL şemasının sonsuz olasılık ihtimali içinde sadece belirli bir durumu tasvir etme amacı içerisinde olduğunu ifade ederek, Parsons'un sosyal gerçekçilik bağlamında eleştirmektedir. Bu bağlamda Parsons'un sosyal sistem kuramı, toplumsal çatışmalar ve onların gerisinde yatan toplumsal çelişkileri tanımlamada yetersiz kalmıştır.

Sosyoloji literatüründe bütünleşme, toplumu oluşturan unsurlar arasındaki işlevsel birliktelik ya da uyumlu işleyiş olgusunun karşılığı olarak değerlendirilir. Parsons'un bütünleşme kavramına dair yaklaşımı ise yaşadığı dönemin toplumsal şartları bağlamında değerlendirmek gereklidir. Ayrıca Parsons'da bütünleşmeye kendi kuramsal bütünlüğü açısından pratik gerekçelerle değer atfettiğini söylemek mümkündür.

⁴⁰ Giddens 1999: 78-79.

Parsons, gerilim yönetimi kavramı ile sosyolojik duruşunu teyit eden, sosyal bütünleşme anlayışı üzerine inşa etmesi, bütünleşme kavramına yüklediği anlamla beraber düşünülmesi gereken bir durumdur. Parsons gerilim yönetimi ile toplumsal düzene atıf yapmasına rağmen, toplumsal sistemin kendi ihtiyaçlarını görmesini sağlayan yapısal farklılaşma biçiminde değişim içerdiğini düşünmektedir.

Parsons'da gerilim, toplumsal süreçler açısından beklenen ve yönetilmesi hususiyet arz eden bir süreçtir. Değerler ekseninde ve düzeni ısrarla vurgulayan bir anlayış içerisinde bütünleşmeye bağlı bir anlayışla vurgulanan gerilim yönetimi anlayışı, işlevsel paradigmanın özellikle örgüt kuramları açısından yeni ve farklı bir bakış açısı olabilir.

Kaynakça

Abrahamson, M. (1978). İşlevselcilik.(çev: N. Çelebi). Konya: Sebat Ofset.

Akbulut, Ö. (2005). Siyaset ve Yönetim İlişkisi Kuramsal ve Eleştirel Bir Yaklaşım, TODAİE, Ankara.

Çelik, C. (2007). "Niklas Luhmann'da Sosyal Sistem Olarak Toplum Ve Modern Toplumun Karmaşıklığı Sorunu", Bilimname XII, 2007/1, 51-74.

Giddens, A. (1999). Toplumun Kuruluşu, (çev: Hüseyin Özel), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Durkheim, E. (2006). Toplumsal İşbölümü. (çev: Özer Ozankaya). İstanbul: Cem Yayınevi.

Furseth, I.; Pepstad, P. (2011). Din Sosyolojisine Giriş, (çev. İ. Çapcıoğlu, H. Aydınalp), Ankara: Birleşik Dağıtım Kitabevi.

Fichter, J. (2004). Sosyoloji Nedir, (çev. Nilgün Çelebi), 7. Baskı, Ankara: Anı Yayınları

Moore, E.W. (1997). "İşlevselcilik", Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi, (ed.T.Bottomore, R.Nispet), Ankara: Ayraç Kitabevi,

Omay, U. (2009). "Endüstri İlişkileri Sisteminin Özü Olarak Parsons'un Sosyal Sistem ve Sosyal Sistem Teorileri", 11. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Kongresi,Antalya.

Özyurt, C. (2007). "Durkheim Sosyolojisinde Ahlaki Kontrol Sorunu", Değerler Eğitimi Dergisi, C. 5, S. 13, ss. 95-121.

Parsons, T. (1949). The Structure of Social Action. New York: The Free Press

Parson, T, The System of Modern Societies, Prentice-Hall Inc., New Jersey, 1971. (Erişim) https://openlibrary.org/books/OL5220952M/The_system_of_modern_societies./borrow

Parsons, T. (1991)., The Social System, London: Routledge Press.

Parsons, T. (1956). "Suggestions for A Sociological Approach to Theory of Organizations", Administrative Science, Quarterly, i. 55.64.67.

Parsons, T.(1970). "Social Systems" The Sociology of Organizations, Grusky, O ve Miller, G. (ed.) New York: The Gree Press.

- Parsons, T. (1966). *Societies: Evolutionary and Comparative Perspectives*. New Jersey: Prentice- Hall Inc.
- Pfeffer, J. ve Salancik G.R. (1978). *The External Control of Organizations*. New York: Harper and Row (tıpkı basım:Stanford CA:Stanford University Press, 2003).
- Ritzer, G. (1996). *Classical Sociological Theory*. Mc. Graw HillBook Co. New York.
- Sargut, S. (2010). "Yapısal Koşulbağımlılık Kuramının Örgütsel Çevre Kuramları Bağlamındaki Yeri",Örgüt Kuramları, İstanbul: İmge Yayınevi.
- Sargut, S. (2010). "Yapısal Koşul Bağımlılık Kuramının Örgütsel Çevre Bağlamındaki Yeri", Örgüt Kuramları, İstanbul: İmge Kitabevi.
- Spencer, H. (1896). *First Principles* (Cilt 1-2). Londra: Williams and Norgate.
- Segre, S. (2012). *Talcott Parsons: An Introduction*, Lanham :University Press of America.
- Wallace, Ruth ve Wolfe, Alison (2012). "Çağdaş Sosyoloji Kuramları: Klasik Geleneğin Genişletilmesi", (Çevirenler, Leyla Elburuz ve Rami Ayaz), 3. Baskı, İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Wallace, R.; A., A. Wolf. (2004). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları: Klasik Geleneğin Geliştirilmesi*. (Çev. Leyla Elburuz, M. Rami Ayas). İzmir: Punto Yayıncılık.
- Yücedağ, İ.(2015). Amerikan İşlevselciliğinin Krizi ve Refleksif Sosyolojinin Olanaklılığı Üzerine, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Ağustos 2015, Sayı: 35, ss.127-146
- Yıldırım, E. (2002). "Cogito Ergo Sum"Dan "Vivo Ergo Sum"A Örgütsel Analiz", Yönetim Araştırmaları Dergisi 2002, C. 2, S. 2, s.s. 155-185.